

**DENGE VE
DENETLEME
AĞI**

BİRARADA.ORG

Demokrasi BAROMETRESİ

POLİTİKA BELGESİ NO: 4

23 Aralık 2013

Uzun Tutukluluk Sürelerinin Kısaldırılması İçin Yargı Reformu Şart!

Denge ve Denetleme Ağı olarak işleyen bir güçler ayrılığı ile etkin bir denge ve denetleme sistemi için yargının bağımsız olarak demokrasiyi, bireysel hak ve özgürlükleri ve anayasal düzeni koruma görevini yerine getirmesinin hukuk devletinin temel taşlarından biri olduğunu düşünüyoruz. **Bağımsız yargı, yurttaşların devlete karşı olan güven duygusunu güçlendirir, toplumsal barış ve dayanışmayı sağlar.**

T.C. Anayasa Mahkemesi'nin uzun tutukluluk sürelerine ilişkin olarak, kendisine yapılan bireysel başvuruyu dikkate alarak, bunun bir insan hakkı ihlali olduğu yönündeki kararı Türkiye'deki yargı sistemindeki bir problemi de gözler önüne sermiştir. **Masumiyet karinesinin ihlal edildiği uzun tutuklama kararları aynı zamanda vatandaşlar arasında da tutuklama sürelerinin uzunluğunun bir ceza olarak algılanmasına yol açmaktadır.**

Uzun tutukluluk süreleri yargı reformunun gerçekleşmemesinin bir sonucudur.

Temel hak ve özgürlüklerimizle yakından ilişkili olan uzun tutukluluk süreleri, bir "sebebe" değil, yargı reformunun gerçekleşmemesinin ve yargı sisteminin etkin bir şekilde işleyememesinin sonuçlarından bir tanesidir. Türkiye'de uzun tutukluluk sürelerinin sebebi, uzayan duruşmalardan, alınan keyfi kararlara, Yargıtay'daki bekleme sürelerinden, etkin bir yargı mekanizmasının eksikliğine kadar pek çok sorunun ortaya çıkardığı bir durumdur.

Anayasal denge ve denetleme mekanizmaları için ölçütlerden biri de, insan hakları ve özgürlüklerin, uluslararası norm ve antlaşmalara uygun olarak garanti altına alınmasıdır. T.C. Anayasası'nın

90.maddesi uyarınca usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Yine aynı maddede usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacağı açık bir biçimde ifade edilmektedir. Türkiye 1953 yılında yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne taraftır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin zorunlu yargı yetkisini de Ocak 1990'da kabul etmiştir.

AİHS; "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" kenar başlıklı 1. maddesinde; "Yüksek Sözleşmeciler Tarafından, kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar." hükmüne yer verdikten sonra demokratik bir toplumda kişi güvenliğinin temini açısından, "Özgürlük ve Güvenlik Hakkı" başlıklı 5. maddede düzenlenen garantilerin önemine değinerek keyfi yakalama ve gözaltı riskini azaltmak için ve mağduriyetlerin oluşmasını engellemek için bağımsız yargısal incelemeyi yükümlü kılarak, yetkililerin sorumluluğunu düzenlemektedir.

Türkiye'nin milletlerarası antlaşma hükümlerini bir kanun niteliğinde sayan Anayasa hükmüne rağmen, uzun tutukluluk sürelerine ilişkin hak ihalleri Türkiye'de oldukça sık yaşanmaktadır. 2012 yılında AİHM'nin Türkiye hakkında verdiği ihlallerden "uzun yargılama"dan sonra (38 ihlal), en kalabalık kategoriye uzun tutukluluk süresinin de içinde bulunduğu 5.madde ihalleri oluşturmaktadır. AİHM, Türkiye'yi 2012 yılında 37 kere 5. madde ihlalinde bulunmakla itham etmiştir.

Yasal mevzuata baktığımızda da, uzun tutukluluk durumunun önlenmesine dair hükümler T.C. Anayasası'nda yer almaktadır. T.C. Anayasası'nın 19.maddesi, "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabileceğinden" söz etmektedir.

3. yargı paketi olarak bilinen 6352 sayılı Kanunda, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin dördüncü fıkrası değiştirilmiş ve "Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez." hükmü getirilmiştir. 101. maddenin ikinci fıkrasında kararın somut gerekçelere dayandırılması ve "ölçülülük" ilkesinin esas alınması vurgulanmıştır. 109. maddenin birinci fıkrası ise "Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100. maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir." şeklinde değiştirilmiştir. 3. yargı paketinin uzun tutukluluk sürelerini kısaltmaya ve mağduriyetleri gidermeye yönelik bu değişiklikleri, yeterli olmamakla birlikte, umut verici bir gelişmedir.

Vatandaşların içinde yaşadığı devlete güvenlerini sağlayacak en temel taşlardan bir tanesi, temel hak ve özgürlüklerimizin güvence altına alındığı bir sistemdir. **Yargının bağımsız olduğu**

Bu bilgiler ışığında Denge ve Denetleme Ağı olarak önerilerimiz şunlardır:

- Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler ve uluslararası standartlar ışığında yargı sisteminin reforme edilmesi
- Halkın hakimleri değerlendirebilmesi için ilke, davranış ve etik kodlarının incelenmesi, disiplin hükümlerinin nesnel hale gelmesi
- "Hukukta ölçülülük ilkesi" yaklaşımının esas alınması
- Hakim in verdiği tutuklama kararının itiraz ve temyiz aşamalarında etkin bir şekilde denetiminin sağlanması

bir hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerimizi ancak güçlü bir denge ve denetleme mekanizmasıyla garanti altına alabiliriz.

Denge ve Denetleme Ağı olarak, "hukuk devleti" ve "kuvvetler ayrılığı" ilkelerinin esas alınarak, yargı bağımsızlığının ve temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı bir Türkiye'de, vatandaşların devlete karşı olan güven duygusunun güçleneceğini ve toplumsal barış ve dayanışmanın esas kılınacağını düşünüyoruz. Denge ve Denetleme Ağı olarak bu kapsamdaki çalışmalarımıza aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz.¹